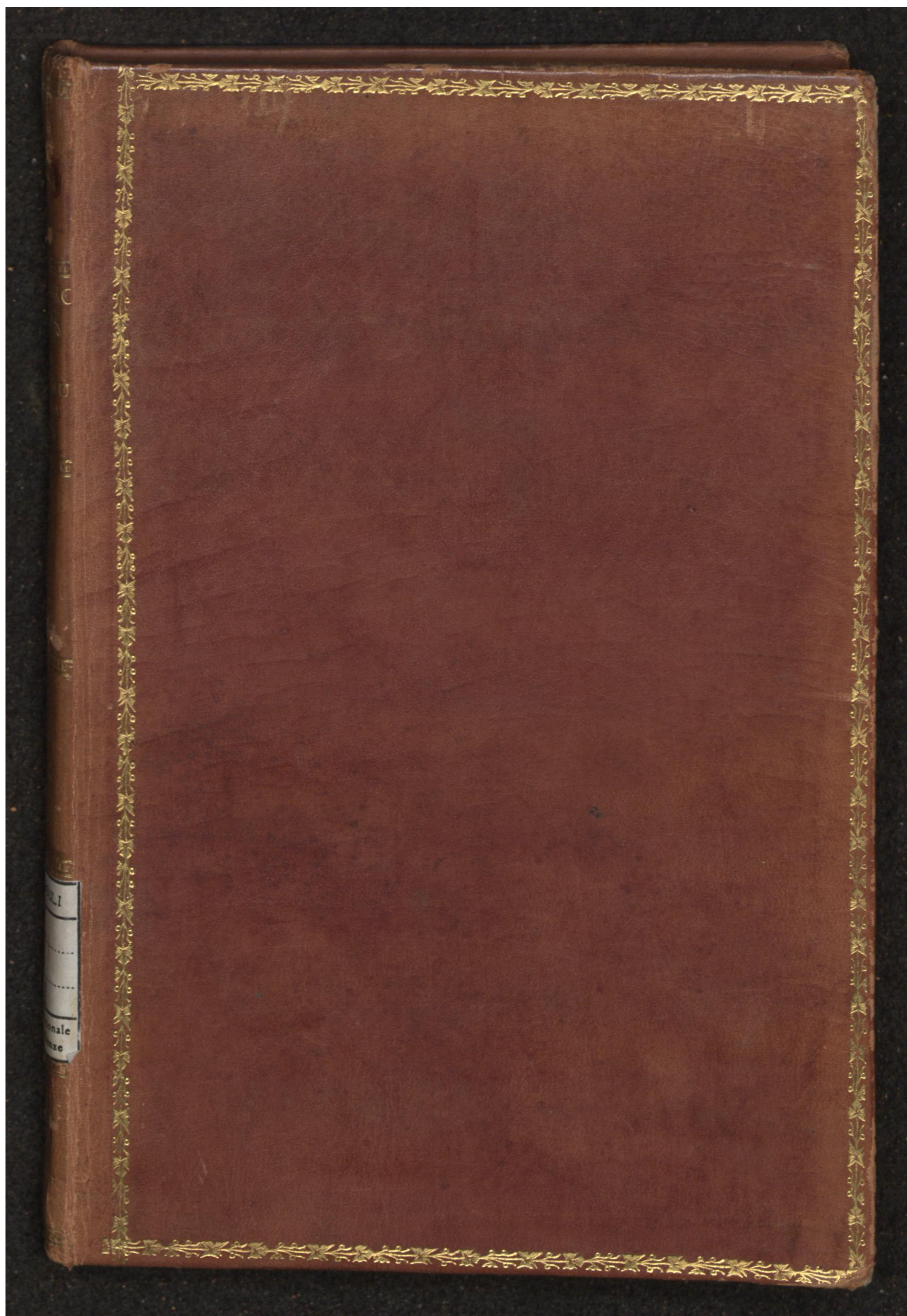

VII
PICOLH
AENEAE
SILVII
DE
CURIALIU
MISERIA
EC,
144
INCUNABULI
L
6
51
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze
S. L.
ET A.

c

BARTOLI. LVCANI. VTINENSIS. AD. INNOCENTIVM. PONTIFICEM. MAX. VIII. ORATIO.

Rex superũ postq̃ mũdi noua mẽbra creauit:
Et posita est operi tanto manus ultima: iussit
Esse feras: hominesq; sua pater optime terra:
Non eadẽ fortuna tamen: non omnibus una
Conditio: & uitæ par non fuit exitus actæ:
Velat enim natura feras: nutritue paratis
Spõte cibis. quocũq; mouet natiua uoluptas:
Ferre gradus natura sinit: sed lege relinquunt:
Que sua sunt misero morientes omnia mũdo.
Sors hominis diuersa fuit: nam pulsus ab agro
Fœlici: diræue dolens dispendia culpæ
Corporis: inq; animi duri certamina belli
Prodiit: & uarios sensit pro pace labores:
Euenere tamen miseris mortalibus ista
Consilio: nutuq; dei: quo cura moueret
Torpentes animos: uariisq; in rebus egestas
Ingeniosa uias pareret: monstraret & artes:
Nuda quibus possent operiri membra: leuari
Dura fames: mores cõponi: ex tempore fingi
Siue quies: seu bella forent: discordibus armis
Quicquid in externis liceat ꝑquirere rebus.
Non ideo hos telis obiecit Iuppiter ullis:

Quæ non ingenio possent: uirtute manuqꝫ
Tundere: & optatos etiam sperare triumphos
Non quales quondam tapeia e rupe solebas
Cernere Roma potēs: dū te gradiuus in armis
Et uirtus populos dn̄am statuere per omnes:
Sed quibus: hinc homini diuina lege liceret
Ad superos remeare suos: & iure perenni
Ponere perpetuos cœlesti sede penates.
Qui fuerint illi: quoꝝ solertia quondam
Cuderit arma nouos humane sortis in hostes:
Ex quibus atqꝫ etiā constet pars muneris hui⁹:
Seu corpus: seu mentis opes: seu cetera cures:
Per te sancte pater liceat mihi dicere: non quo
Te doceam: qui cuncta tenes: sed mira uidētes
Ingeniis comperta nouis ut iure uidenda
Nostra putent: cū summa ferā: si uera fateri
De se posse datur meritis: & qualia solum
Inscius æquoreis suspirat mundus in undis:
Pro summis tamen ima petens: si forte licebit
Codro agamēnonia nūmū deposcere ab arca.
Grandia sollicitos agitarunt pondera uates
Vix homeris subeunda satis: sed numina uotis
Mota peroptatas tribuerunt carmine uires.
Aonios colles: cyrrhæaqꝫ sacra relinquo:
Te duce: qui faueas: primaqꝫ ab origine mūdi
Inuentis prestes diuini pectoris aures.

¶ Orbe nouo: primos uexabat cura parentes
Non uno permota malo: nūc membra uideri
Nuda pudor tristis: tum quæ cælanda fuissent
Inuitis oculis etiam detecta paterent.
Nunc æstus: hiemisq; uices: cū sirius artus
Vreret: & niuibus tellus perfusa lateret.
Vnica meoniis inuenta est femina terris:
Quæ lini monstrauit opes: & filius artes
Sollicito teretes uoluendi pollice fusos.
Sub tegmen radiis intexere sardus acutis
Alternis docuit manibus: dū stamina pendēt
Iuncta iugo: & gracilis pariter secernit arūdo.
¶ Est batius mōstrator acus: & forficis: artis
Sutrinæ quas arma uocant: quæ floruit inde:
Per uarios lanis fulonum inuenta colores:
Quot picta: & quales uolucris iunonia cauda
Non simul ostentat: non prata nitentia uernis
Floribus e zephiri fœcundo rore creatis.
Niliacus testis populus: mihi testis iberus:
Carbasa qui mittunt: & uellera mira per orbē
Vt taceam Verona tuas: Vincentia lanas:
Et quas Oebalii laudat noua fama Tarenti
Asper Cinyphiæ uillus præstare capellæ
Lenia detectis hōim uelamina membris
Arte solet: dubiis umbrarū tractibus. Vnde
Molliter assiduo falluntur lumina motu:

Lini.
Fusi.
Texere.
Acus.
Forfex.
Vellera pn
sa.

Non oculis inuisa tamen: Milesia quando
Vellera purpureos uincant sorbētia succos.
Non taceo lanas niueo candore nitentes:
Quas hōi dat culta seges: tum uestibus aptas
Ingenium uarios sollers perduxit in usus:
Sed moror in paruis: summū mōstrat acumē.
Si e minimis immensa uides: & qualia nullus
Vera putet: si non oculis subiecta paterent.
¶ Vermis apud seres madidis in frōdib⁹ ortus
Vellere folliculum cingit: quo carcere tanq̄
Septus obit: moriens etiam spes oua futuræ
Prolis habet. Fingas sollers quæ cuderit inde
Mens hominis: partes mundi nō uisa per oēs:
In mediumue aliquis fabricator proferat: unq̄
Quis foret: e tenui qui credat uerme profecta
Talia: & in tantos etiam uenisse nitores?
Nil colus his neuit subtilius: ulla tenaci
Robore fila magis non uoluit fusus: ahenis
Tincta cauis superant tantū splendore colores
Quos tribuit natura parens: lucentia quantū
Sidera phæbeis superantur lumine flammis.
Ingeniis horum uelamur talibus. Vnde
Plebs: eques: & comites pariter: regesq; decent
Munus hn̄t: quo mēbra tegūt: æstusq; rigorq;
Tunditur: in totum uariatis mensibus annum
Vestibus inuentis: urget labor alter: in antris

Cum brutis uitare notos: imbreſq;: uiceſq;
Noctis: & obſcuris retinere cubilia luſtris.
Curialus ſollers: & frater Hyperbius iſtis
Iure malis moti primas poſuere: reperta
Arte: domos: brutiſq; homines feritate relicta
Cogere cœperunt populos: & mœnibus illos
Cingere: paulatim compertis artibus: unde
Incolimus tales: quales nos cernimus urbes:
Ne loq̄r ĩmenſos magnæ Babilonis honores:
Thebanaſq; opum moles: quas fertur olympo
Humanas æquaſſe manus: & maxima rerum
Roma tuos quales uidiſti ſæpe penates.
Iſta ſatis nudis: ſaltuſq; colentibus apta
Dum rerum menſura ferat: nec diſcolor uſus
Tectorum in nimios luxus a lege recedat.
Hæc ubi compoſuit curetum induſtria: ſaltus
Atq; homines liquere feris: ſpes certa ſubiuit
Poſſe a glandifera uictus auertere quercu:
Nec fluuio ſedare ſitim: nec fontis aperti
Munere: ſed molli potius fortaſſe liquore.
¶Læſa Ceres dura ſaturari glande repertas
Prima dedit fruges: gemino quas frãgere ſaxo
Edocuit: paniſq; nouos peruenit in uſus:
Quo merito fecere deam: ſpicæq; maniplis
Grati perpetuas numen coluere per aras.
Potio erat cunctis ſitientibus unda: priuſq̃

Nisa uirum ferret: uites qui ponere primus
Cœpit: & in menses mustum seruare futuros:
Vt taceam reliquos uariis regionibus huius
Muneris auctores: quorum sollertia nobis
Massica: setinum tribuit: uinumq; falernum:
Dictæumq; merũ: quo nõ prestantius ullum
Nunc calcant patulis hõim uestigia labris.
¶ Plurima sollicitæ monstrauit fercula priscis
Flamma gulæ: scriptis etiam mandauit apici
Cura: quibus rebus possent condire gulosum
Fictile: qui calidæ pertractant arma culinæ:
Et platinæ nostra iam tempestate notauit
Tersa manus: multisq; cibis confecta uoluptas
Mille modos reru3: quarum dulcedine nullus
Ambrosiam superũ proprios deposcat in usus
¶ Cõstat posse homines illesos uiuere morbis:
Vltimo & extingui senio: ceu lichnus: oliuo
Consumpto: splendore perit: prudentia talis:
Tantaq; inesse potest humanis mentibus: usus
In quoscũq; uoces: cunctarũ at maxima res est
Nec uisu facilis multis in millibus: unde
Tot generum morbus mortales uexat: ut illa
Dicere si tentem numero: fortasse uiderer
Dinumerare tuas regio dodonea frondes:
Alma tamen tellus diuino concita iussu
Multa legenda tulit: quib' his obstare liceret:

Et morbos finire graues: Natura ferinis
Quod dedit ignaris superũ: mortalibus illud
(Ni studium desit) nec nobis fata negarunt.
¶ Prim⁹ honos medicīa fuit tibi phœbe reptor
Huius opis: meritisq; tuũ celebratur in omnes
Ingenium terras: cuius sollertia nostris
Corporibus tutamen adest: herbasq; salubres
Protulit ad medicas succis facientibus artes.
Phillyrides geminus: niueaq; Coronide natus
Plurima appollineis iunxere inuenta repertis.
Consilio: studioq; suo: nec defuit inde
Pythagoras ꝓsa: Macer & qui carmine uires
Herbarum uerbis caneret Verona latinis.
Ne numerem cũctos auctores muneris huius
Quæ reliquæ tetigere man⁹ hippocratis una
Composuit: Gallenus item quæcũq; fuerunt
Tot: tantis quærenda malis: quot: q̃ta uident
Humanum uexare genus: monstrauit abunde
Pocula non sero medicinæ inuenta petenti.
¶ His patet: in nullos hõies uenisse labores:
Corpora si spectes: quos nõ sollertia demum
Vicerit: & parta mundus superauerit arte:
Qua constat pietate deus: qui munere rerũ
Si uoluit tanto uariarum nostra foueri
Corpa: quæ in cineres breuit lapsura uidemus
Et tineis latura cibos: Quæ tegmina nudis:

Quos animis cultus fieri uoluisse putemus
Ingeniis: curaq; hōim: quos corpore tandem
Coniunctos cœli statuat conscribere ciues:
Non locus est auro: nō gemmis: munera sæpe
Mortales quæ hebetāt sensus: citraq; uel ultra
Præcipitant fines recti: sed moribus apte
Clara quibus uictis possit consistere uirtus.
¶ Qui dotes animis: ac tela nitentia contra
Spicula: q̄ humanas agitāt ceu turbine mētes
Tradiderint promissa petūt me dicere: quanq̄
Apta minus nostro uideantur pondera tergo.
¶ Principiis rerum uariis regionibus olim
Terra uiros aluit quosdam: quibus una uidet
Impertisse suum meritis sapientia nomen.
Prima magos persis genuit: qui fraude relicta
Terrenis quæ est nexa bonis: ad sidera uultus
Aurea tollentes superis pia thura: precesq;
Fundere cōsuerunt: animos: iterūq; resumptis
Artubus: æthereos fieri docuere colonos:
Quæ pia relligio reges animauit ab ortu
Visere loturi uaculas cunabula christi:
Myrrha: thure sacro: parui nō ponderis auro.
¶ Terra semiramiis olim circumdata muris
Chaldæos habuisse datur: quis cura perennis
Illa fuit: cœli motus: ac sidera rebus
Scire quid inferius soleant promittere nostris:

Dos animis nõ parua qdem: q̃ mira relatu
Dignaq3: cui meritas reddat nũc mãtua laudes
¶ Decolor extremis sapientes orbis in oris
India nonnullos genuit: patientia quorum
Q uæ fuerit nudis potuit monstrare niuosis
Rupibus assidue peragratus Caucasus: inde
Solis ad ardentis radios consistere harenis
Igne fere accensis: rapidas ac cernere phœbi:
Corpore nudato: constanti lumine flammas
V isa quidem rebus magna est cõstantia: laude
Digna: nec immerito terras memorata p oẽs.
¶ Gallica gens habuit Dryidas: qs uiuer̃ siluis
Moris erat: ramisq3 tegi pro culmine quercus:
V nde datum nomen: diuini iuris honores:
Humaniq3 simul rebus monstrare: timorem
Mortis in exiguis uitæ decernere damnis:
Hoc: quia credebant: aĩos hoc carcere demu3
Emissos: alio: superum uirtute resumpto
Corpore perpetuam mundo producere uitam
Q ui uigor est genti nostro quoq3 tpe: quãdo
V el pia relligio: patriæ uel cõmoda poscunt
Pergere in aduersos nudatis ensibus hostes.
¶ Floruit Aegiptus sacra probitate prophetis
Ad quos nil reliqui: Morum præstantia siue
Q uæritur: aut operum certis miracula rebus
Contigit his etenim: claro non cernere tantũ

Lumine: quẽ mundi summũ nouere parentem
Affariq; piis uerbis: sed morte relictis
Artubus: amissam meritis impendere uitam.
¶ Och⁹ apud pplos phœnicas claruit: orpheus
Traiciis splendor: necnon zamolsis: & atlas
Extitit in libycis non parui nominis oris:
Vt bene qui astrorum causas: solisq; labores:
Erroresq; satis lunæ cognosceret: Vnde
Sustinuisse suo perhibetur sidera tergo.
¶ qd tibi mercuriũ memorẽ? musæaq; magnũ
Quidue linũ? smyrnæq; senem? facũdia cuius
Non tantum mollire aures: sed pingere mores
Et rerũ monstrare modos numerosa uidetur:
Attente dum picta legis: operumq; colores
Perspicis: ac tacitos sensus in mente uolutas.
¶ Græcia clara fuit septem sapientibus olim:
Pluribus atq; aliis: studii quis iure sophya:
Atq; phylos samio nomen tribuere magistro:
Omissis reliquis: certas dum quærere causas
Rebus in humanis: atq; hos conscendere cura
Signiferi secreta poli grauiore pateret.
¶ Artis grãmatices prima est inuentio grais
Tradita. Romanæ debet̃ proxima linguæ:
Vnde graues fluxere riui: quoꝝ inclita uirtus
Fecit ut inuideat græcis iam nullus Homerum
Italus: egregias nullus Demostenis artes:

Aut genus ex doctis aliud: mens ꝑma zenonis
Argumentari arte dedit dissensio partes
Cum sit in oppositas: Veriqꝫ requiritur ordo.
¶ Ingenio Empedoclis siculæ telluris alumni
Rhetorices inuenta uides: quæ sola potenti:
Libero & in populo moderat᷑ frena: mouetqꝫ
Quolibet: instabiles sapienti pectore mentes
¶ Iunxit arithmeticæ numeros ægyptia tellus
Mensuræqꝫ modos geometro contulit: undis
Dum Nylus turbaret agros: nec limitis ullum
Indicium cæcis limo appareret in aruis.
¶ Sidereos motus plures docuere: sed ista
Astrologos peperisse datur ꝓuincia summos.
¶ Musica Pythagore studio est inuēta: leuare
Corda solet curis: aures lenire. Videtur
Mentibus: ex uario concentu grata supernis.
¶ Omnibus in terris sapientū cura remotis
Dum foret in causis: ac scitu grandibus: unū
Socratis ingenium: cura propiore: relictis
Quæ rerum natura ferat: de moribus apte
Composuit: uitaqꝫ hominū: quid iure liceret:
Quidue minus: motus q̄ aīs mēsura pateret:
Quem deus arcitenens: tuti quo ꝑside delphi
Sortibus ob meritum: sapienteꝫ dixit apertis.
Clarus Aristoteles huius documenta secutus
Hoc quoqꝫ sudauit campo: quo dign⁹ omnis

Mens hominis feruere pōt: ubi quærit aptum
Mentis iter: cœliq; gradus uirtute parantur.
Et nouus Arpinas: qui te iam Roma labantē
Sistere limitibus fecit: se consule: mores
Aptius est cunctis dictus monstrasse uolenti
Compositas rebus gestis cognoscere normas.
Dū priuata dom⁹ regimen sibi posceret: illud
Scriptis ingeniū magni Xenophōtis Athenis
Protulit in mediū: stagiræ quoq; natus in istis
Sensibus accensis perhibet uigilasse lucernis.
Hæc etiā ex græcis Ciceronis cura: latinam
Transtulit in linguā: quæ si prudenter ut auri
Depositum nobis priscos seruasse pateret:
Non nouus interpres calamos triuisset: & oris
Melliflui nostras sermo uenisset ad aures.
¶ Publica res acri cupiebat iure foueri:
Præceptisq; regi grauibus: ceu nauis in undis
Aequoreis cum seuit hyems: cœliq; marisq;
Vndiq; turbat uicibus. Mens prima Platonis
Obtulit urbanis bisquinq; uolumina rebus.
Scripsit Aristoteles: & noster Tullius euo
Non nostro uoluenda manu: Latialibus olim
Tam noua segnicies: ac rerum incuria sedit
Mentibus: ad tute seruandum accepta futuris
¶ Cōtulit hæc animis hominū sollertia nudis:
Singula ne memorem: donec Romana ptās

Ad tiberi moderanda tuas peruenit habenas:
Tempore quo plane patuit: mortalia curæ
An superis essent: cæli dum conditor imam
Iussit in hãc gemitus natũ descendere uallem:
Humanaq; hac carne tegi: stimulisq; subesse:
Quos hõim sors sæpe mouet: quo ductor: &
Miles: in aduersos aĩoꝝ sumeret hostes: Lacer
Fortiter arma manu: nobisq; exempla ferendi
Se duce præstaret constanti mente labores:
Frenandiq; feros motus in limite: nostro
Quem ratio stabilem prefixit cauta furori:
Horrisono ne dum mortales buccina cantu
Accierit sub iura fori cælestis: & horum:
Que tulit ipse deus: rationes exiget: ullus
Iure queri ualeat: scapulis maiora tulisse
Pondera: nec tanto potuisse resistere bello:
Is cum pauperiem tulerit: seruilia: cum rex
Et dominus: placida semper ceruice: nocenti
Parcere cum fuerit. summo cum semper amorẽ
Arserit accensas inimico pectore mentes:
Et ueniam cupido rogitarit corde parentem
Is etiam: quis cæsus erat: uerbisq;: manuq;
Læsus: & ad sæuam deductus carcere mortem.
Hæc homines docuit uiuens: at morte solutus
Artubꝰ: & stygias: ꝓrũpens uictor ad umbras
Inde patres sanctos: cœco iam secula per tot

Carcere: detentos in lucem uexit: & artus
Sopitos clauso repetens tellure sepulchro
Se tribuit manibus tractandum: luce uidendũ
Discipulis: ne forte diu monstrata labaret
Relligio: & moꝝ traherent documenta ruinã
Inde pius monitor mandatis functus: & huius
Vallis onus linquẽs: Petro moderamine moꝝ
Nauiculæq; dato tumidis in fluctibus actæ:
Ad superos direxit iter: nobisq; sereni:
Moribus exhibitis: aditum patefecit olympi.
¶ Dotibus hic animi statuet̃ finis: ab illo
Non locus est reliquis uitæ monitorib9 : unde
nostra queant aliis ornari pectora rebus.
Polliciti nunc ordo petit me dicere: quorum
Rebus in externis ualuit sollertia: uerbis
Q đ breuibus planũ faciam cũ maxima tantũ
Prosequar: & uarias hõim comperta ꝑ artes.
Ignis erat priscis ignotus patribus olim:
Venaq; præduri cunctis erat abdita ferri:
Munera diuorum uel summis proxima: siluas
Dum colerent hoĩes nudi: legerentq; rubetis
Fercula: & e uiridi quassarent ilice glandes:
Tempore quo tandem proles iunonia: duro
Frigore cum calidas sensisset ab arbore flãmas
Fulmine succensa: docuit nos posse paratos
Continuare: datis lignorum fascibus: ignes.

¶ Cura Pyrodis item silicis de uulnere cudi
Scintillam docuit: iapeti quā fomite proles
Augeri in prunas pariter monstrauit: & usus:
¶ Si desint silices: & iactus fulminis: ignis
Ac penitus pereat: studium patefecit ab ipsis
Posse poli radiis speculi curuamine sumi
Fomite perpetuam phœbeo munere flammā.
¶ Ferrum dictæis compertū constat in oris:
Quo sine nil staret: quo gens humana ferinis
Precipue se iuncta foret: si mentis honores
Excipis: & reliquas hominū circūspicis artes.
Malleus ingenio Cynaræ: cū forcipe: & incus
Fabrili strepuere domo: qua mille uidentur
Instrumenta nouos manum fluxisse per actus.
¶ Ascia dædaleis: terebrūq₃: & serra repertis
Ad fabri uenere manus: fortisq₃ securis
Thermodontiaca facta est ab Amazone ripa.
Plurima pretereo numero deterritus ipso:
Quæ patet ideo manibus fabricata metallo.
¶ Cadmus agenorides auri telluris ab altæ
Visceribus produxit opes: argentea necnon
Munera erichthonius: luxus fomenta: maloꝝ
Semina multoꝝ: paciq₃ inimica beatæ:
Materiam: quæ prima uiros ostendit: & acres.
¶ Vasa domus: uariis seruādis rebus: in annos
Continuosq₃ usus: cupiebant tempore prisco

Mortales passim: clari solertia donec
Speusippi ex lignis monstrauit uascula multis:
¶ Fictilibusq; rotas anacharsis cōtulit aptas:
¶ Et theodore tuo sunt torna inuenta labore:
Aere uides: uitroq; etiā conflata nitenti:
Quo nil splendidius: si non fractura: uel ipsa
Copia per nimios passim uilesceret usus.
¶ Versabant ueteres pistrini marmora dextris
Durū op9: z seruis crebro data pœna malignis
Donec ad unius labor hic peruenit ocellos:
Ingeniumq;: apta sue manus: industria cuius
Tanta fuit: quantam cliuo labentibus undis:
Cernimus in segetū frangendo grana reptam
¶ Durum erat exiguo gestare ingentia tergo
Pōdera: & in partes scapulis trāsferre remotas
Sed phrigis huic studiū tentās obstare labori
Cōposuit ualidos gestando pondere currus:
Liber & hos docuit tauri ceruice subacti
Posse trahi: collumq; iugis assuescere duris.
¶ Carpe iter pedibus facile est nō oībus: ætas
Precipue cui grandis inest: titulusq; uerendæ
Maiestatis honus: motus quo: tpe quodam:
Iure peletronius duris frenare lupatis
Cornipedes cœpit: tergusq; insternere fictis
Sedibus: & primos monuit tractare iugales.
¶ Terra coli: ad segetes poscebat iussa ferēdas

Aſſidua uirtute manus: hinc brygis acumen
Tellurem facto primum ſulcauit aratro.
Longa dies homini monſtrauit cœtera: quorꝫ
Indiget in uarias agreſtum uillicus artes.
¶ Nocte qes ſomno petit̃: quo mẽbra diurnis
Feſſa miniſteriis foueant: raperentqꝫ labori
Mortales confecta nouo: ſed tpe brumæ
Pars noctis uigili curæ: rebuſqꝫ gerendis
Cũ foret antiquis datribus præſtãda: patebat
Non oleum: nõ cera: quibus ſplendere uident̃
Lichnus: & inuentis apibus funalia tectis:
Mercurius plantas oleæ monſtrauit: oliuum
Preſſit ariſtæus: tum mellis dona: fauorum
Munera perpetuas ſuperis præſtantia flãmas.
¶ Vſus aquæ datus eſt cũctis animãtibus: uno
Quo ſine non habitam poſſent ꝑducere uitã:
Sed non omnis ager: nõ omnia rura madeſcũt
Fontibus: & fluuiis æterno gurgite miſſis:
Iccirco: effoſſa Danaus tellure latentes
Viſceribus terræ lymphas oſtendit: & illas
Poſſe manu e puteis educi fune repertis.
¶ Omnib⁹ in rebus grauis eſt iactura: ſed una
Temporis eſt homini cunctarꝫ peſſima: quãdo
Non ſtudio: curaqꝫ poteſt: ulloqꝫ labore
Humano refici: que cũ diſpendia quidam
Mente uolutaret: diuiſit tempus in horas:

Quas oculus uideat numeris: & sentiat auris
Ictibus: ad monitus quoscunque expostulet usus
Seu priuata tibi sint curæ: publica siue
Te agitent: uigilans noscis: quæ tpa dentur
Rebus: & oppressus somnis hac arte citaris:
Res priscis non nota qdem: sed maxima: cuius
Auctor abest certus: maiorum crimine: natus
Tpe: quo cunctis fuit ignorantia terris.
¶ Bella geri iustis animorum plurima causis
Fas & iura sinunt: hinc est qd dextra fabrilis
Arma gerenda dedit: quib9 & uitare liceret
Vulnus: & hostiles pariter domitare furores.
Acritus & pretus clipeos tribuere sinistris:
Alter in alterius rueret cum fata: furenti
Murmure: contracta nimiū succensus ab ira.
¶ Loricam Midias primus contexuit hamis
Pluribus: inuentū tutandi corpis. Arcus
Inde Scythes: celeres perses mōstrasse sagittas
Fertur: & adducto calamos intendere neruo.
Sparta prior galeis: hastis: atque ensibus olim
Tyrones armasse refert. Catapulta uidetur
E Syriæ duro primum fabricata metallo.
Funda iacit: ballista simul phœnicis in usus
Ingenio producta nouos: & scorpio Cretæ
Debetur meritis. Duro monstrauit Epæus
Ariete præualidos terra procumbere muros.

Bellica res siquid ualidi struxisse notatur
Tpibus priscis: nihil est: aut nempe minoris
Momenti: si uera probas: q̄ machina bello
Germana confecta manu: cui mole resisti
Non muri: non arte potest: non uiribus ullis:
Non hōim uirtute satis: cum fulminis ignes
Eminus exuperet sonitu: terrore: ruinis:
Mirum opus: & q̄tum constat salmonea uanis
Artibus: & studio frustra tentasse: Tonantis
Dum sibi ꝑpetuos stolidus captaret honores.
Siqua uides hominū curis inuenta mereri
Quæ laudē possint: statues non infima: quoꝝ
Munere ꝑlegimus ueterū documenta uirorū:
Quicquid & ad uitæ cultus peperere: patetue
Sermo per absentes subiturus lumen: & aures
Quem prius arboreis: animantū siue figuris
Assyrii iunxere notis: Aegyptia quanq̄
Mercurio tellus tribuat: sed cadmus ab oris
Expulsus patriis Danaas elementa per urbes
Multa: q̄bus fruimur formandis uocibus olim
Sparsit: & æthereas scribendi contulit artes:
Qui labor in tenues cum durus forsitan esset
Nec cunctis cōe bonum: Germania nostro
Tempore diuino nutu cōmota leuauit
Pondus: & unius dextræ sudore peregit
Munus anhelantum tercentum forte: nitenti

Impressæ splendore notæ: quo diues: inopsq́ꝫ
Scire simul possent scriptis quæcunqꝫ fuerunt
A priscis mandata uiris: parientia saltem
Corporibus: certamqꝫ animis ex lege salutem
¶ Quicqd habet tellus cælesti munere: cõstat
Esse hominis causa genitum: sed sidera terris
Ferre dedere sua non omnibus omnia sorte:
Hinc erat externis opus e regionibus usum
Q uerere multarũ rerum: quas unda negabat
Inuia: uel notæ paucis distantia terræ.
Mortales rubrum ratibus secuere profundum
Principio: rudibusqꝫ uias statuere repertis:
Per maris ignoti fluctus: sed primus acutis
Nauibus est græcas Danaus ꝓductus ad oras:
His deerat regimen: qđ Tiphys præbuit: inde
Dædalus antennas: & mali robora: uelum
Icarus: & tumidas fecit uolitare per undas:
Munere quo rerum primus properat̃ ad ortus
Itur ad occasus: atqꝫ austri regna: bootæ
Subdita reflexis noscuntur littora remis.
¶ Lata maris facies ualde est: & sæpe natantis
Lumina nil cernunt: uel cœca nocte: uel atris
Nubibus obducto cœli splendore: nec ulla
Q uo sit iter miseris inerant uestigia nautis.
Ingenio res mira patet: confecta fauenti
Numine: magnetis conclusæ pixide: cuius

Motibus est terras limes mõstratus in omnes.
¶ Phœnices primi monstrarunt sidera. uentos
Aeolus: & mediis naues consistere in undis
Est anacharsis opus: cuius sudore peracta
Ancora prævalido refrenat dente citatos
Flamine: uel remis immenso gurgite motus
¶ Rebus in externis sat erũt mõstrata: relictis
Quæ cernis minimos hõim cõperta per usus:
Parta quibus fortasse quies: quæcũq; requirat
Mens hõis: cupiensue petat: nisi pauca relatu
Aequoreis sint dãna uadis: sed maxima: quoq;
Pondere flet mundus: semp suspirat ab imis
Pectoribus: duræq; dolet dispendia sortis.
Horrida seuit hyems pelago: cœloq;: mariq;
Vexantur miseri nautæ: nec murmura ponti
Feruentis sufferre ualent: nec littora adire
Perfida nauigiis audent: quis casus in illis
Fluctibus est miseris? desperãt turbine portus
Quos raros natura dedit: quis credere tute
Se ualeant: fidaq; satis statione quiescant.
Mors ꝑmit hinc uicina nimis: subeũtq; relictæ
Coniugis: & miseræ nanti dispendia prolis:
Cætera quis nescit? quorũ grauitate moueri
Saxea corda putem: duroq; adamante coacta
Pectora tam sæuis etiam mollescere causis.
¶ Est aliud: qđ torquet item: si forte sub undis

Vlla iacent: fundumq; premunt sũmersa furẽti
Aequore: non hõi spes est iniecta uidendi
Perdita: uel sæuo tollendi tecta profundo.
Aestibus & rimis quotiens uexata fatiscit
Nauis: & has nequeũt intus deprẽdere: cũctis
Esse foris natura negat: cum morte misella
Vita reluctatur: quæ nanti proxima: duræ
Conditionis onus: superos qua sæpe moueri:
Vt referunt constat: uisis funalibus: atris
Noctibus: & claris solantes pectora flammis.
Hæc sunt: quæ miseros angũt dispẽdia nautas
Humanumq; genus: per quod dispergitur ipsa
Merces: quæ uariis semper potatur ab oris:
Quæ mala quid cõtra demũ mea cura peregit
Accipe Sancte Pater: necnõ qcunq; tenetis
Imperium terrestre manu. non uana uidere
Continget comperta tibi: uobisq;: salutem
Sed ratibus: pariter seruato remige: certam.
¶ Si quos cura mouet fabricãdi littore portus
Vel pedibus doceo: sub aqua: consistere firmis
Posse hõies: grandesq; manu tractare ligones:
Quicqd & ad terræ colende pertinet usus:
Saxorumue etiam moles: quibus ordine iũctis
Præstetur lassis statio bene fida carinis.
¶ Si mare qd forsan sũmersum seruat: harenis
Mobilibus nondum tectum: lucisq; patescat

Splendor: & in fundum descēdat lucidus imū:
Tolli posse damus. Nauis si forte fatiscat
Debilis: atq; intro penetrantes sentiat undas:
Posse foris quocunq; loco cōsistere nautas
Mōstramus: terebrasq; simul: clauosq; tenaces
Malleolos: stuppasq; etiam tractare madentes
Sumptibus & nostris: nr̄o quoq; corpe: rebus
Non minus exactis uideor q̄ forte locutus:
Sit modo pax trāquilla mari: nec seuiat unda
Aestibus: & placidi ludant per littora fluctus:
Quodq; petā expositū pateat: loculoq; fideli
Credatur: dum facta fides: rebusq; probentur
Hæc mea perpetuos mūdo māsura per annos:
Quæ non dura adeo quisq̄ sibi credat: ut illa
Ingenioq; non danda uelit: sed cætera summus
Cum deus humanis mōstrarit mentibus: unū
Non putet hoc hōis curæ statuisse negādum:
Ne superum bonitate parum confidere: tantis
Significet rebus: quantas rex nautica duræ
Sortis adhuc sæuo queritur sentire profundo:
Neue uoluptati multum tribuisse: saluti
Hæc hōim & superos solum renuisse uideri.
Nec feret hoc ægre quisq̄: q̄ præmia facti
Deponi petimus. cum nos deponere maius
His aliquid pateat. uitæ cum munere nostræ
Promissi monstremus opus. qua carius undis

Nil tagus inuectat: nihil & pactolus: & hemus
Nil & hidaſpæis homines ſcrutantur harenis.
¶ Polliciti tibi forma mei ſat nota: petitum
Q uale ſit: aut q̃tũ: magni ſi dogma Catonis
Conſulitur: trutina pendendum dicet utrunq;
Aequariq; uolet promptæ mea præmia merci
Sed quis Arithmeticus: cuius prudentia: uires
Ingenii cuius poterunt: rationibus apte
Subductis: monſtrare modũ ? qui talia curet:
Is cœli ſtellas: nemorum cognoſcere frondes:
Littoris æquorei numero tentabit harenas.
Non ſedet hoc animo: priuati iuris honores
Priuate mihi ſũma dom⁹ ſatis ampla nec ultra
Q uã ciuis priuata manus perſoluere poſſet
Italiæ dños poſco: primoſq; potentes
Imperio: quorũ numero Pater optime primus
Diceris: Apuliæ celebris Rex almæ ſecundus
Tertius adriacæ dominator maximus undæ
Dux Venetũ. quart⁹ ligurꝝ regnator: & ingẽs
Vrbs Genuæ quinta es. Pollens florẽtia ſexta
Nummorꝝ ex auro petimus te millia centum:
Hoſq; ſimul: præcium nauis mediocris: & arte
Q uæ fuerit ſeruata mea: cum mille diebus
Continuis fortaſſe mari mergantur: ab ortu
Solis ad occaſus: defectu muneris huius:
Q đ damus: & ppl̃os: duce te ꝓhibemus in oẽs

❡Nec moueat quenq̃ uidear quo iure citatus
Oenotriæ tantum loculos tentare: relictis
Regibus: & toto reliquis immunibus orbe:
Italiæ me mouit honor: cui forte rubori
Esse uideretur: si dum priuata petuntur:
Finibus egrederer latii: nec premia tanti
Muneris a nostris possem sperare latinis:
Cum soleat quiuis uestrum: quos ære petito
Degrauo: nõ magnos: crebro maiore tyrãnos
Accipere impensa: cunctis uos posse negare
Hanc dubitẽ: hesperiæ nõ est ea fama: decusq;
Quæ tribuit terras de se uulganda per omnes
Cõstat. n. quos terra uiros quõdã Italia mũdo
Protulit: unde patent reliqs exempla: parenti
Quid patriæ quiuis: q̃tum pro parte uirili
Debeat: & toti (ualeat modo uiribus) orbi
Curtius ob patriam: presso calcaribus acri
Sessor equo: in foueã: fatis quã terra dehiscẽs
Monstrauit Romane tibi: se fortibus armis
Præcipitem uirtute dedit: quo funere tellus
Extemplo solitos habitus æquata recepit.
Cornua Cippe tuæ patriæ cũ regna uideres
Fatorum ui ferre tibi: tu mœnia Romæ
Deseris externa potius moriturus in Vrbe.
Hæc decios genuit tellus: Victoria: quorum
Corpore deuoto: parta est tibi Roma: latinis

Hostib⁹: & dubiis fremeret cũ gallus in armis·
¶ Talibus insisto ne quicq̃ forsitan: urbe.
Hac: ubi præcipue nati: qui publica norunt
Priuatis potiora bonis: rebusq; probarunt:
Hi dum diuicias: illi dum murmura uulgi:
Dumq; alii caram spernunt producere uitam:
Quæ Christ⁹ seruãda dedit: cũ paup: inopsq;
Nominis: & sæuam subeundo sanguine mortẽ
Humanum seruare genus curaret: & illi
Moribus optati reserarit limina cæli.
¶ Quereret hic aliquis: cur de uirtute locutus
Hanc fugiã: præstẽq; aliis: q̃d ferre recusem.
Polliceor nõ parua quidem: sed forsitan artes:
Quæ Crœsi supent gazas: & quicq̃d harenis
Voluitur: & rubri nutritur munere ponti:
Quæ si non aliter possent: sub lumina uitæ
Huius: & in medium tandem prodire: pacisci
Diuitiis & morte uelim: propriamq; salutem
Partiri in cunctas animoso pectore terras:
Sed locus hic tales animi non poscere motus
Cernitur: exiguo quæri cum munere possit
Tãtum opus: & latis petit᷑ dũ nũmus ab arcis:
Et manibus regũ promptus: quibus ille uideri
Res tenuis: tum danda põt. cũ cõmoda mũdo
Suscitet æternum meritis uictura per æuum
Præterea siquis molitur scire magister

Non retegit gratis moꝝ documenta: nec ullus
Pandit in humanis naturæ incognita: gratis
Bartolus auctarum nõ ſcripta uolumina legũ:
Non artes medicas ullus: nõ quicqd habetur:
Quod mentes hõim deceat: nõ ſacra deorum
Exhibet in populos immunis iuſſa ſacerdos.
Talia qui in reliqs diſcant: mihi turba uident
Parua ſatis: tota terrarũ parte: docemus
Nos genus humanum: donec iuſtiſſima tellus
Id feret: & ſolito diuorum munere paſcet:
Si mereor: ſi iuſta peto: ſi parua paratu:
Sint: mõ quos memini: teſtes: ſint deniq; reges
Et qui non fidi iactantur turbine ponti.
¶ Hactenus ingeniis hõim comperta ſecundo
Sidere monſtraui: ſeu ſint tibi corpora curæ:
Siue animi: qđ maius opus: ſeu cætera quæras
Rebus in externis: & q̃ ſint magna: relinquẽs
Quæ minimos hõis ſtudium produxit in uſus
Ex quibus allatis plane Pater optime conſtat:
Poſſe hõies cunctos ſapiẽter credere: Nullos
Mortales ſuperum iuſſis ſubiiſſe labores:
Vt patet hac uita: quos non induſtria tandem
Abſtulerit: ſummaq; dei bonitate leuarit:
Cunq; nihil deſit (modo ſit prudentia) noſtris
Vſibus: in cunctis: præter memorata marinis
Fluctibus: & dãnis: totus quibus æſtuat orbis:

Hæc etiam uisenda uolent: quicũq; deorum
Confidunt pietate satis: stimulisq; mouentur:
Quos genus humanũ patitur: dicentq; uideri
Esseq; non hominis contraria uiribus: unum
Illud ne tacite: ac plane fateantur: in undis
Non penitus promissa dei constare: negantes
Quæ fero: cũ pedibus nostris subiecerit olim
Et mare quicqd habet: quicqd latissima tellus
Educat: & uarios hominum partitur in usus.
¶ Nec qđ pro tantis uideor deposcere rebus
(Cũ minus excedam priuati cõmoda iuris)
Italiæ terrebit opes: regumq; uiriles:
Munificosq; animos: quorũ sapientia nouit
Quid patriæ quiuis: mundo teneatur: ab illo
Edoctus: superas qui nos inuitat ad arces:
Et fragiles contempsit opes: mortemq; subire
Sustinuit duram: cunctis quo limina uitæ
Panderet: & membris iũctos sup astra locaret.
¶ Hæc ita cũ se hẽant: si te duce: uiderit orbis:
Terrarum quæ inuenta fero: non Itala tantũ
Tellus: quæ gemino ferme est circũdata põto:
Sed genus omne hõim (degant ubicũq;) fruet᷑
Talibus æternum compertis arte per æuum.
Seruabis pelago gazas: Seruabis & illo
Innumeros populos: seruabis deniq; egentes:
Quæ mare fer terras pedibus uectãda per oẽs.

Defendes portu classes: Tutaberis alto
Sæpe fatiscentes: Siquid fortasse furenti
Aequore sit mersum: liqdis seu uiuat in undis:
Omnia iuris erunt hominū: uereq; fateri
Tunc poterūt: cœlū: terras: maria oīa propter
Se a superū fabricata manu: pedibusue subesse
Cuncta suis: ualeant summi cū sidera cœli
Ingenio nouisse suo. per numina: cunq;
Telluris domini plane uideantur: & ipsum
Aequor ad inuentas abs te peruenerit artes:
Præterea quondam uoluit si Roma triūphos
Deberi ducibus: gestis bene rebus: & hoste
Sub iuga perducto Romani nominis: uni
Quos tibi frenati decernet gratia ponti?
Qui totiens italas classes: mundiq; per undas
Disiicit: & penitus lassas in littore frangit?
Non quos: Teutonicis supatis hostibus: olim
Duxit ad hos colles Marius: nō pontica q̄les
Pompeio peperit tellus: non rege subacto
Persa Tarpeias quos paulus uexit ad aras:
Vnde hōim pars læta fuit: Pars maxīa tristis
Cladibus: & patriæ damnis confusa ruinæ:
Sed quibus: ex omni terræ regione: serenis
Mentibus aspirent reges: populiq; frequentes
Corpore si nequeant: cum tollas altius albos
Victor honoratus Tarpeia sede iugales:

Inq; locos: ubi sponte dari sua præmia laudi
Constat: & æternos merito uirtutis honores.

DIXI :.

Roma tuo Regi porrexit fœmina libros
Vnde salus populo sæpe petenda foret.
Obstitit oblatis precium: pars maxima flãmis
Est data. pro reliquis prima petita tulit.
Obstat par ratio promissis carmine nostro.
Roma dedit pœnas: Orbis ubiq; dabis

Argirios opus hoc Eucharius arte magistra
Impressit: summa perlege lector ope.

¶ Allaturus in medium rem magnam: inprimisq; in rebus maritimis utilem ac necessariã: cæterũ a uulgi opinione ac fide alienam: Bartolus Lucanus exemplis hac oratione ostendit hõies a summo omniũ Creatore ex delitiaruz paradiso in nullas molestias esse eiectos: siue corporis: siue animi: externarũq; rerum rationem habeam⁹. quas industria uirtuteq; genus humanum non ualuerit superare. Quo iacto fundamento concludit sapientis esse beneq; de summa dei bonitate sentientis iudicare quod pollicetur esse possibile: ne: cũ nihil quod usui hominum esset necessarium in reliquis humanæ industriæ denegauerit: hoc uno defuisse uideatur:.